

A város és vidék.

Írta: Halmi Bódog

Az esztétikai megállapításoknak egyik legnagyobb és legkulturáltabban fogalmazó mestere Kerr Alfréd megkülönböztetést tesz a kövezett utcák, a város művészete és a nagy, széles, buja anyaföld illatától mámoros, a föld inspirációjában élő, szenvedő és boldoguló falu és vidék művészete között. Heinrich Heine nevéhez fűzi Kerr a városnak, a differenciáltabb belviszonyoknak, a komplexebb és betegőbb gyönyöröknek és kínoknak, az irodalomban való kifejeződését és ezzel szembe helyezkedik a földből a természet lirájából sarjadzó idillikus poézis, amelyet Adalbert Stifter vagy az osztrák Peter Rosegger képvisel. Németországban Berlin, nagy ezervonalú és összetételű, minden modern élet- és erkölchullámozást hatalmas szellemi emésztő szerveivel felhasználó mozgása képviseli a város művészetét és ezzel szemben áll a többi birodalmi gócpontoknak szelidebb, egyszerűbb hagyományokhoz tapadóbb kulturája, amelyben kétségtelenül éle-
sebben körvonalozódnak a faji vonások.

A nemzeti érzésnek, a fajhoz való hűségnek fogadalmi gyakrabban ismétlődnek azokban a költői művekben, amelyeknek szerzője az ő falujának vagy városának környezetében marad és nem keres érintkezési alkalmat a metropolisokkal, amelyeknek piacán a világforgalom és nemzetközi érdekek kozmopolita csoportosulásokat vernek fel, amelynek gyönyörűségei és bűnei, mulatóhelyei és raffinériái már magukon viselik a nemzetköziség bélyegét.

A magyar irodalompolitikai küzdelmekben is egyre-másra halljuk a város és falu művé-

zetének szembeállítását, a Kóbor Tamás, Ambrus Zoltán, Molnár Ferenc, Ignotus és Kiss József költői nevével szimbolizálva a várost és a Szabolcska Mihály, Gárdonyi, Mikszáth és Tömörkény prózai és verses zsánerrajzaival a falut. Ennek a megkülönböztetésnek nálunk egész speciális jelentősége van, sokkal inkább gazdasági, mint irodalmi. Mert bár a magyar főváros művészetét reprezentáló íróink meséinek, rigmusainak színhelyeül Budapest van jelölve, valójában az egy Molnár Ferencet leszámítva, a magyar szépirodalomnak multja és jelene is a faluban gyökeredzik, erejét, forrását és tartalmát a vidék és faluval való összeölekezésből meríti. Mert hiszen azok a szemek, amelyek most a pesti aszfaltról tekintenek szerte szét és merülnek bele az asszonyi szépség és gonoszság delikát titkaiba, a falun és a vidéken tanulták látni, érezni és megfigyelni. Ha végig nézzük a Hét és a Nyugat a magyar szépirodalmi modernséget legpregnansabban képviselő két ujságot, azt látjuk, hogy az írók librettója csaknem kivétel nélkül a vidék és a falu életéből ad epizódokat. Ennek oka főképp abban rejlik, hogy Budapest az ő kifejtett zsurnalizmusával és kétségen kívül amerikai gyorsasággal és lázassággal dolgozó kultúréletével még csak bevándorlókat a faluból, a kisvárosból magához csábított jövevényeket alkalmaz telepein. Még nem született Budapesten egy második nemzedék, amelyet egy törzsökösen a fővárosból kisarjadt írói generáció munka példája nevelt, hanem a ma Budapesten irodalmat és művészetet csináló csoport lelkének és vágyainak, emlékeinek és benyomásainak leghatalmasabb és művészi alkotásokban kifejezett anyaga, a falu és a vidék eseményeit, bűneit és félszégeit örökíti meg.

Hogy mégis Budapestre terelődött minden magyar irodalmi tehetség, képesség, élelmes-ség és bátorság, az nem irodalmi és művé-szeti, hanem gazdasági és praktikussági jelen-ség. Az irodalmi árak nincsen a vidéken kereslete. A kisváros, bár művelt középosz-tály körülményeihez képest heroikus áldozat-készséggel csatlakozik a kulturmozgalmakhoz, amelyet budapesti szervezetek hirdetnek hang-zatos felhívások keretében, bár a pesti cégek csekkszamlái hemzsegnének íróasztalában, ame-lyekkel gyűjteményes vállalatok, magyar remek-írók és lexikonok drága árát verejtékezik ki hónapról-hónapra és bár az ő csekély, de biztos jövedelmük legalább húsz százalékát juttatják könyvkiadóknak, ezzel a hatalmas generizítással csupán a budapesti hivatalos kulturának kiválasztott és bankettszerűleg ünnepelt korifeusait gazdagítják a jó vidékiek, de a maguk világának a maguk kisszerű kör-nyezetének kopár ugarját nem szántják meg a kultur fejlődés termékenyítő erőivel. A vidék, amely a magyar fővárosnak nemcsak irodal-mat adott, de irodalmi vállalatokat is terem-tett és adakozó készségével üzletté, gyakran virágzó üzletté varázsolta az irodalommal való kereskedést, a maga számára nem épít sem-mit, csupán egy pár törvényhatósági nyomtat-ványokból élösködő, némi kormányzubven-cióból fengődő hivatalos közlönyt, amelyben az alispán úr elhelyezi a körjegyzőkhöz intézendő rendeleteit, a főispán az ő sze-mélyét érintő híreket és egy pár jóindulatú fiatal gimnázista sóhajait Margit és Ilon-kához.

A vidéki ujságírás a városi és megyei elő-kezelőségek bájtársalgásait gyűjti tárcarovatába, kisszerű és kicsinyes helyi érdekű afférek számára ír rovatfelelti cikkeket, politikai érte-süléseit és mondanivalóit a szubvenciót küldő párt könyomatosaiból ollózza ki a szerkesztő, akinek legfőbb kötelessége, hogy a helyi érdekű kedvességek és kellemetlenkedések szíves megrögzítésével, a kiderült panamák éles megvilágításával vagy ügyes tompításával szolgálja azt a munkaadói érdeket, amelynek létét köszöni és ez az érdek a magyar vidék életében csaknem minden esetben távol áll a művészi és irodalmi szépségideáloktól.

Egy olyan szépirodalmi adminisztráció amely a vidéki ujságírásnál — ahol nem az alkotás, hanem a beküldő személye az irány-adó — uralkodik, amely a maga teljes pénz-telensége folytán nem fizetheti a munkatársait, amelynek tenorját nem a művészeti szem-pontok, hanem társadalmi klikkérdések irá-nyítják, természetszerűleg a nagy csábító szépségektől terhes főváros felé hajítja a tehet-séget. A csekély számú megértő amatőrök pedig akik állásuknál fogva kénytelenek elő-fizetni a helybeli organumokra, természetes és érthető undorral dobják sarokba azokat a szomorú sivár és izléstelen ujságlapokat és a néha napján megjelenő és előfizetési fel-hívások, társadalmi presszióval eszközölt gyűj-tések vérdijából kiadódott könyveket, amit a jóhiszemű túlzók a vidék irodalmának és mű-vészetének és a kultura decentralizálódásá-nak neveznek.

A leghatározottabb formában kellene a vidéki íróknak állást foglalni a jelenlegi állami szub-venciópolitika ellen, amely nem az irodalmi és kulturális missziókat honorálja jutalommal és támogatással, hanem a vidéki sajtó egyes beprotezsált organumainál a politikai szolgál-atokat és ezek előnyeiben legfeljebb a kiadó nyomdász vagy az a szerkesztőnek delegált hivatalnok vagy egyéb kisvárosi nagyság, aki száz közül kilencvenkilenc esetben nem író, részesül. Ellenben az írók, akik legértékesebb ihleteik és benyomásaik eredményét adják át a közönségnek, csak legfeljebb néhány szín-házi vagy hangverseny szabadjegy erejéig lesznek jutalmazva. Ebből pedig nemcsak az következik, hogy az egészséges gazdasági érzék, az irodalmi képességeket csaknem ki-vétel nélkül a fővárosba gyűjti, hanem bizo-nyos keserű lelki csalódottság, kiábrándulás is támad azoknak az íróknak a szívében, akik fiatal erejük és képzeletük legfrissebb virágait adták annak a vidéki városnak és ez nem adott érte nekik sem pénzt sem megértést. Ez a keserűség élesen reásüti bélyegét a modern irodalomra, a fiúk, akiket a kenyér és a társadalmi érvényesülés láza a fővárosba űzött, keserű ironiával, az emberi gyengeség és indulat érthető elfogultságával tárgyalják a vidék és falu életének lomha, tehettséget

ölő közömbösségét úgy, hogy nagy tehetségek nagy szenzációt keltő alkotásaiból kegyetlen, egész a pamflett határán álló torzképe vigyorog felénk a magyar kisvárosoknak, Lengyel Menyhért „Falusi idill”-je, Biró Lajos „Sárga lilium”-ja, Móricz Zsigmond egész hatalmas produkciója, mind csupa sötét, néha sárral bemocskolt árnyoldalait mutatja a falu és kisvárosnak, amely a magyarságnak és a nemzeti erőnek még mindig legfőbb forrása és amelynek kritikája az egész magyar életet érinti és lebecsülése egy kicsit hazaárulás. Azoknak a kiméletlen és megrendítően sötét körképeknek, amelyekbe a falu és kisváros erkölceit, szellemi elmaradottságát, elfogult maradiságát állítják be a modern magyar írók, egyik fontos indító oka az a lelkükben fészkelő személyes kérdés, személyüket ért inzultus keserősége a bosszú, amiért őket száműzte, meg nem értette, koplaltatta. Valami bántóan perverz látványosság ez az irodalmi vádaskodás, amellyel a nagy, ragyogó, cicomás Budapest forumaihoz terjesztik panaszait a magyar vidék gyermekei, a saját falujok és városuk ellen és bemutatják a sápadt, munkától és gyönyörűségektől gyengére vált városi emberek előtt, hogy mi rejtőzik a falusi és kisvárosi élet patriárchális idillikus békéje mögött.

Minden aspiráció Budapestre tör, amelynek kenyérre éhes munkásoktól, túlzsúfolt redakciói irodalmi szervezetei megremegnek ettől az invaziótól és a malthusi tanítás egész brutális kegyetlenségével főrekszenek ezeket a bevándorló tömegeket leszorítani az érvényesülés bankett asztaláról, mert hiszen ők korábban jöttek, berendezéseket, családokat alapítottak arra a befogadottságra, arra az állandó redaktionális vagy irodalmi és művészeti megrendelésre, amelyet hosszú keserves kilincselések árán csikartak ki a maguk részére. A gazdasági harc természetéből folyik az, hogy elrefeszelt ajtók, cinikus közömbösség, a legnagyobb agyonhallgatási készség fogadja az ujonnan érkezőket, akik nem mint művelt és milliomos amatőrök jelentkeznek, hanem gazdasági egzisztenciát, kenyeret, egyszóval életpályát keresnek a kiadóknál és a szerkesztőségekben.

A szellemi proletárok száma ijesztően szaporodik, szinte csapatostul járnak, leskelődnek a szerkesztőségek előszobáiban, nagy istenáldott tehetségek, akiket az irodalmi és kulturális élet egészséges decentralizálódása gyönyörű magyar erőből és talajból sarjadt alkotásokhoz segíthetné.

Ennek az erő megosztásnak természetesen egyik legfontosabb tényezője lenne, ha kulturpolitikánk szerető figyelemmel kísérné a vidéki szellemi élet értékeit és az államsegélyeket nem pártérdekek, hanem kulturérdekek irányítanák, másrésről azonban a vidéki hirlapírást és kiadói vállalkozásokat is feltétlenül magasabb színvonalra kell emelnie azoknak a vállalkozóknak, akik főkével rendelkeznek és ilyen befektetésre hajlandóságot mutatnak. A vidéken nyomtatott ujság és könyv némely tiszteltetreméltó kivételektől eltekintve már külső kiállításának primitívságával is elvonja a művészi érzésű emberek érdeklődését a belső tartalomtól és ha még a pesti arkipók fölényes, gúnyos, leereszkedő, pár soros bírálatát is figyelembe vesszük, egyszerűen kizártnak tartjuk, hogy a mai viszonyok között a vidéki kulturális erő kifejtések, amelyek lázas, reszkető vágyakozással fordulnak a pár koronát és erkölcsi sikert ígérő főváros felé, hogy érvényesülhessenek. A vidéki gócpontok írógárdájának kell erkölcsi bátorsággal, ízléssel és önérzettel megteremtteni a maga irodalmát, követelni annak elismerését elsősorban abban a városban, ahol a művek készülnek és akkor irodalmi és művészeti problémaként tárgyaljuk a fővárosok és a vidék kulturáját, de most még csak sóhajtó, sápadt, kiéhezett, vágyódó kis tollforgatók ülnek a vidéki szűk füstös redakciókban, akiket nem fűz oda semmi más mint a bukás, a letörés, a kiveteltség vagy még be nem fogadottság keserősége, amelyet Budapest a kegyetlen, gyönyörű démon hozott életükre. A város, amelynek meghódítására készülnek vad, lázadó vonaglassal, amelynek egy biztató intésére elhagyják a születésük, legfisztabb és legköltségesebb benyomásaik, első szerelmes csókjaik meleg zúgát és mennek élni, zülleni, robotolni és ismét elbukni...

Füledt, lendülettelen, de a periferiális kul-

turélet bús vigasztalanságának közvetlen tapasztalásából merített igazságok ezek, melyet éppen a vidéki kultúra zászlaja alatt született „Kultúra” hasábjain kellett feljegyeznünk.

Szerelem.

Irla: Bodor Aladár.

Nem is téged szeretlek;
Sem fátylas kacagásod,
Sem halk, finom sírásod,
Sem bús szemed nem vert meg,
Sem friss csókod nem vett meg.

Sem hideg megtiltásod,
Sem lázadt átadásod,
Sem macskatalpú titkod,
Min körmöd átszúrt ift-offt,
Alám vermet nem ásoft,
Nem dajkált s nem vadítoft.

Nem vagy más lelke mása;
S kevés vagy hívságomnak,
Hogy az enyémnek mondjak;
Nem tebeléd van ásva
Kéjek s kínok forrása.

Én vagyok vérző kútja
Kéjnek, kinnak, delejnek,
Mely lelke végigfutja.
Általam vagy. Ilyennek:
Kéjnek, kinnak, delejnek
Mind, mind én szültelek meg.

Én szültelek szentségnek
S nagyszerű rendbontónak;
Lopótt tüzed, lopó nap,
Belőlem hullt rád, s fényed
Megtört prizmán tört meg
Hétséges színzenének.

Benned magam öleltem
Magam lelkét csókoltam;
Ürügy voltál, hogy lelke
Szent kétségbe esetten
S kéjjel eggyéforrottan
Gyűlöljön és szeressen.

Mint aki egy vércsöppjét
Újján tüvel kiszúrja,
Gyönyörködik rajt fájjal
S aztán önnön szájával
Magába issza újra.

Alfred de Musset.

Irla: dr. Barna János.

Sand George! Csodálatos ígézet van ez a szavakban. Tüzes szerelem cseng ki nevének minden betűjéből. Sejtelmes vágyak kelnek életre és mintha előttünk állana a finom vonású, édes arcú asszony, aki csábos mosolyával a szerelemnek minden boldogságát, de egyúttal minden gyötrelmét is kínálja a mámoros hangon esengő férfiaknak. Mennyien áldoztak patyolat testének bársonyos oltárán s szívták ajkáról a szerelmet, a részegítőt, az üdvöt adót. Lábainál látta herverni a legkiválóbbakat. De csókjainak izzó tüze után ott maradt a lélek mélyén valami fájó és égető seb, amelyre nem volt gyógyír, balzsam. Féktelen szerelmének izzó poklában összeégtek, halálra váltak a legnagyobb lelkek is. Tönkrementek és nem volt más vigasz számukra, hogy feledni tudják a lázas éjszákak sorvasztó csókjait, mint az abszint. A vértől vereslő csókokat föl váltotta a zöldszemű szörnyetegnek, az abszintnak ölelése, hogy azután teljesen tönkre tegye, kifossa, lezüllessze azt, akit hatalmába kerített.

Ez volt tragédiája Musset Alfrednak is. Lelkét először véresre marta, majd feketére perzselt Sand George sorvasztó szerelme s mikor ez a szerelem lassan kezdett foszlani, karjaiba kapta az abszint és hamar végzett vele. Igaz, hogy Sanddal való ismeretsége előtt is szerette a fehér és zöld színű szeszes italokat, de szerelmi viszonyuk összeomlása előtérbe tolt a vészhozó szenvedélyt.

Sand George és az abszint ezek tették tönkre a költőt és embert egyaránt; de viszont ezeknek tudható be, hogy Musset egyike lett Francia ország legnagyobb költőjének.

Enélkül a két nagy szenvedély nélkül is alkotott volna ugyan kiválót Musset, de a nagyságnak arra a szédítő magaslatára, amelyre feljutott, nem tudott volna ezek nélkül fölemelkedni. Maradandó és örökbecsű művek megírására képtelen lett volna és a feledésnek szürke pókhálója hamar bevonta volna nevét s elhomályosította volna költői hírnevét. A költészet iránt érzett szeretet és az alkotás